तान्वः पार्थ्यः। विश्वे देवाः। प्रस्तारपङ्क्तिः, २,३, १३ अनुष्टुप्, ९ अक्षरैः पङ्क्तिः, ११ न्यङ्कुसारिणी, १५ पुरस्ताद्बृहती।

महि द्यावापृथिवी भूतमुर्वी नारी यह्वी न रोदसी सदं नः।
तेभिर्नः पातं सह्यस एभिर्नः पातं शूषणि॥ १०.०९३.०१

महि- महत्यौ। द्यावापृथिवी- द्यावापृथिव्यौ। उर्वी- विस्तृते। भूतम्- भवतम्। नारी- नेत्र्यौ। यह्वी- महत्यौ। न- संप्रति। रोदसी- द्यावापृथिव्यौ। नः- अस्माकम्। सदम्- सदा भवतम्। तेभिः- ताभिः शक्तिभिः। नः- अस्मान्। सह्यसः- अभिभवितुः। पातम्- रक्षतम्। एभिः- एताभिः शक्तिभिः। नः- अस्मान्। शूषणि- शोषके सति। पातम्- रक्षतम् ॥१॥

यज्ञेयज्ञे स मर्त्यो देवान्सपर्यति। यः सुम्नैर्दीर्घश्रुत्तम आविवासत्येनान्॥ १०.०९३.०२

यः। दीर्घश्रुत्तमः- अतिशयेनातीन्द्रियश्रवणोपलक्षितदिव्यानुभूतियुक्तः। सुम्नैः- सुखमयीभिः सेवाभिः। एनान्- आचार्यान्। आविवासति- परिचरति। सः। मर्त्यः- मनुष्यः। यज्ञेयज्ञे- प्रत्युपासनम्। देवान्। सपर्यति- परिचरति ॥२॥

विश्वेषामिरज्यवो देवानां वार्महः। विश्वे हि विश्वमहसो विश्वे यज्ञेषु यज्ञियाः॥ १०.०९३.०३

विश्वेषामिरज्यवः- हे विश्वेश्वराः। भवतां देवानाम्। वार्महः- वरणीयं महदस्ति। विश्वे- सर्वे। हि- खलु। विश्वमहसः- व्याप्तमहिमानः। विश्वे- सर्वे। यज्ञेषु- पूजासु। यज्ञियाः- पूजार्हाः ॥३॥

ते घा राजानो अमृतस्य मन्द्रा अर्यमा मित्रो वरुणः परिज्मा।
कद्रुद्रो नृणां स्तुतो मरुतः पूषणो भगः॥ १०.०९३.०४

अर्यमा- औदार्याधिदेवता। मित्रः- स्नेहाधिदेवता। परिज्मा- परितो गन्ता। वरुणः- ऋताधिदेवता। नृणाम्- नृभिः। स्तुतः- अर्चितः। रुद्रः- वेगाधिदेवता। मरुतः- प्राणविशेषाः। पूषणः- पोषकः सूर्यः। भगः- सौभाग्याधिदेवता। ते- अमी। घ- खलु। अमृतस्य राजानः- अमृतस्वामिनः। मन्द्राः- आनन्दकरा भवन्ति ॥४॥

Dr. Rangani

उत नो नक्तमपां वृषण्वसू सूर्यामासा सदनाय सधन्या।

सचा यत्साद्येषामहिर्बुध्नेषु बुध्न्यः॥ १०.०९३.०५

उत- अपि च। अपाम्- अप्स्वामिनौ। वृषण्वसू- हे वर्षणधनावश्विनौ प्राणेशनशक्तिभूतौ। सधन्या- समानधनौ। सूर्यामासा- सूर्याचन्द्रमसौ। बुध्नेषु- अन्तरिक्षेषु प्राणमयकोशे। यत्- यः। अहिर्बुध्न्यः- अहीनमूलो रुद्रः। सादि- सीदति तिष्ठति। एषाम्- एतैरस्य गणैः सह। युवाम्। नक्तम्- दिवारात्रम्। रक्षतम्॥५॥

उत नो देवावश्विना शुभस्पती धामभिर्मित्रावरुणा उरुष्यताम्।

महः स राय एषतेऽति धन्वेव दुरिता॥ १०.०९३.०६

उत- अपि च। नः- अस्मान्। देवावश्विना- प्राणेशौ। शुभस्पती- शोभनपालकौ। मित्रावरुणा- मित्रावरुणौ। धामभिः- स्वसदनैः। उरुष्यताम्- रक्षतम्। सः। महः- महतीम्। रायः- सम्पदम्। एषते- प्राप्नोति। धन्वेव- मरुभूमिमिव। दुरिता- अघम्। अति- अतिक्रामति॥६॥

उत नो रुद्रा चिन्मृळतामश्विना विश्वे देवासो रथस्पतिर्भगः।

ऋभुर्वाज ऋभुक्षणः परिज्मा विश्ववेदसः॥ १०.०९३.०७

उत चित्- अपि च। नः- अस्मान्। रुद्रा- रुद्रमार्गगौ। अश्विना- अश्विनौ प्राणेशौ। मृळताम्- सुखयताम्। विश्वे देवासः- सर्वे देवाः। रथस्पतिः- शोभनरंहणपालकम्। भगः- सौभाग्याधिदैवतम्। ऋभुः- उरुभासमानः। वाजः- शोभनगतिमान्। वज गतौ। परिज्मा- परितो गन्ता। ऋभुक्षणः- महानिन्द्रः। विश्ववेदसः- सर्वज्ञाः। अस्मान् सुखयन्तु॥७॥

ऋभुर्ऋभुक्षा ऋभुर्विधतो मद आ ते हरी जूजुवानस्य वाजिना।

दुष्टरं यस्य साम चिदृधग्यज्ञो न मानुषः॥ १०.०९३.०८

ऋभुक्षाः- महानिन्द्रः। ऋभुः- उरु भासमानः। विधतः- परिचरतः। मदः- आनन्दोपि। ऋभुः- उरु भासमानः। ते- तव। जूजुवानस्य- गतिमतः। हरी- आकर्षणशक्तिभूताश्वौ। आ- आभिमुख्येन। वाजिना- गतिमन्तौ। यस्य। साम- सामगानम्। दुष्टरम्- आलस्याद्यन्तरायैरजेयम्। तस्य। ऋधक्- पृथक्। यज्ञः। न मानुषः- अमानुषः॥८॥

Dr. Ranganji

कृधी नो अह्रयो देव सवितः स च स्तुषे मघोनाम्।

सहो न इन्द्रो वह्निभिर्न्येषां चर्षणीनां चक्रं रश्मिं न योयुवे॥ १०.०९३.०९

देव सवितः- प्रेरक सूर्य आत्मन्। नः- अस्मान्। अह्रयः- अकुटिलान्। कृधि- कुरु। सः- असौ। च। मघोनाम्- हव्यवद्भिः। स्तुषे- स्तूयसे। चक्रम्- चक्रादिकम्। न- यथा। रश्मिम्- रश्मिना नियमयति तथा। इन्द्रः- परमेश्वरः। एषाम्- एतेषाम्। चर्षणीनाम्- मनुष्याणाम्। नः- अस्माकम्। सहः- बलम्। वह्निभिः- वोढृभिर्मरुद्भिः प्राणविशेषैः। योयुवे- मिश्रयति नियमयतीति भावः ॥९॥

ऐषु द्यावापृथिवी धातं महदस्मे वीरेषु विश्वचर्षणि श्रवः।

पृक्षं वाजस्य सातये पृक्षं रायोत तुर्वणे॥ १०.०९३.१०

द्यावापृथिवी- द्यावापृथिव्यौ। एषु- एतेषु। अस्मे- अस्माकम्। वीरेषु- अध्यात्मसाधकेषु। महत्। विश्वचर्षणि- सर्वदर्शनयुक्तम्। श्रवः- अतीन्द्रियश्रवणोपलक्षितदिव्यानुभवम्। धातम्- धारयतम्। वाजस्य- शोभनगतेः। सातये- लब्धये। पृक्षम्- अन्नम्। उत- अपि च। राया- दानयोग्यधनेन। तुर्वणे- तरणाय। दत्तम् ॥१० ॥

एतं शंसमिन्द्रास्मयुष्ट्वं कूचित्सन्तं सहसावन्नभिष्टये सदा पाह्यभिष्टये। मेदतां वेदता वसो॥ १०.०९३.११

सहसावन्- सहनशील। इन्द्र- परमेश्वर। अस्मयुः- अस्मत्कामः। त्वम्। कूचित्सन्तम्- क्वचिदपि स्थितम्। शंसम्- तव स्तुतिकरम्। सदा- सततम्। अभिष्टये- इष्टप्राप्तिर्यथा भवति तथा। पाहि- रक्ष। वसो- चित्तवृत्तिस्तम्भकारक। वसु स्तम्भे। शरणागतवत्सल। वस निवासे। वेदता- स्वप्रज्ञया। मेदताम्- बुध्यस्व ॥११ ॥

एतं मे स्तोमं तना न सूर्ये द्युतद्यामानं वावृधन्त नृणाम्।

संवर्नं नाश्व्यं तष्टेवानपच्युतम्॥ १०.०९३.१२

अनपच्युतम्- च्युतिरहितम्। अश्व्यम्- प्राणमयकोशम्। अश्वः प्राणः श्रुतौ। तष्टेव- तनूकर्ताध्यात्मसाधक इव। सूर्ये। द्युतद्यामानं तना न- दीप्तगतिविस्तार इव। नृणाम्- मनुष्याणाम्।

Dr. Rangaji

संवननम्- संभजनकारकम्। एतम्- एनम्। मे- मम। स्तोमम्- मन्त्रस्तवम्। ववृधन्त- वर्धयन्तु ॥१२॥

वावर्त येषां राया युक्तैषां हिरण्ययी।

नेमधिता न पौंस्या वृथेव विष्टान्ता॥ १०.०९३.१३

नेमधिता- युद्धे। विष्टान्ता- अवसानपर्यन्तानि। पौंस्या- बलानि। वृथेव- अनायासेन। न- यथा प्रवर्तन्ते तथा। एषाम्- एतेषामर्थाय। युक्ता- सम्पन्ना। हिरण्ययी- दीप्तिमती। राया- दानयोग्यसम्पत्। वावर्त- प्रवर्तते ॥१३॥

प्र तद्दुःशीमे पृथवाने वेने प्र रामे वोचमसुरे मघवत्सु।

ये युक्त्वाय पञ्च शतास्मयु पथा विश्राव्येषाम्॥ १०.०९३.१४

ये देवाः। पञ्च शता- प्रभूतानि भावनानि। युक्त्वाय- युञ्जानाः। अस्मयु- अस्मत्कामाः। पथा- धर्माख्यमार्गेण आगच्छन्ति। एषाम्- एतेषाम्। विश्रावि- विशेषश्रुतिम्। तत्- ताम्। दुःशीमे- अपराजिते। इति वैदिककोशः। पृथवाने- पृथौ। वेने- काम्ये। असुरे- प्राणदे। रामे- रमणीये। मघवत्सु- सम्पद्वत्सु। प्र वोचम्- प्रकर्षेण अवदम् ॥१४॥

अधीन्वत्र सप्ततिं च सप्त च।

सद्यो दिदिष्ट तान्वः सद्यो दिदिष्ट पार्थ्यः सद्यो दिदिष्ट मायवः॥ १०.०९३.१५

अत्र- अस्मिन् यज्ञे। नु- क्षिप्रम्। सप्त सप्ततिम्- प्रभूतम्। अधि- अयाचत्। सद्यः- क्षिप्रम्। पार्थ्यः- पृथुलः। तान्वः- विस्तारयिता। तनु विस्तारे। मायवः- आनन्दकर इन्द्रः। दिदिष्ट- दत्तवान् ॥१५॥

Dr. Rangani